

učenika i zabranu održavanja crkvenih procesija.

„Kretanje broja stanovnika na Kanfanarštini od 1900. do 2011. – statistička i komparativna analiza“ (213–225) napisao je Mario Sošić, gdje donosi demografsku raščlambu kanfanarskoga društva. Analitički je obradio statističke podatke broja stanovnika na dvanaest zadnjih popisa stanovništva od 1900. do 2011. i zaključio kako je stanovništvo u Kanfanaru u blagom porastu.

Valter Milovan ukratko je u članku „Romanizmi u poeziji Marije Sošić“ (227–236) opisao stvaralaštvo Marije Sošić te iznio analizu romanizama u njezinim djelima.

Zbornik obiluje mnoštvom slika, skica, grafikona i fotografija koje upotpunjuju tekstove značajne za historiografiju toga područja. Svaki je rad popraćen i sažetkom na engleskome jeziku.

Josipa Marić

Zbornik Lovranščine, knjiga 4, Lovran: Katedra Čakavskog sabora Lovran, 2016., 312 str.

U izdanju Katedre Čakavskog sabora Lovran objavljena je 2016. četvrta knjiga *Zbornika Lovranščine*, koja sadrži osam znanstvenih i stručnih radova te osvrte, prikaze i recenzije u kojima se obrađuju teme iz povijesti Lovrana i Lovranštine. Zbornik, strukturalno podijeljen u dvije cjeline – „Rasprave i članci“ te „Osvrti, prikazi i izvješća“ – otvara Cvjetana Miletić kratkim tekstom „Muzej od življenja“ u kojem je čitatelju na mjesnom govoru najavila koje će radove moći pročitati u zborniku.

Iz „Uvodne riječi“ (17) glavnoga urednika Igora Eterovića saznajemo da velik dio sadržaja novoga broja zbornika čine radovi predstavljeni na znanstvenom skupu *Od sagdana do blagdana: znanstveni skup o tradicijskoj baštini Lovranštine* održanom u Lovranu 18. travnja 2015.

Cjelina „Rasprave i članci“ (19–247) započinje radom „Od Vojaka do Mandrača: Antropogeografski pogled na Lovranštinu“ (21–36), u kojem je Grga Frangeš nastojao, na temelju pregleda objavljene literature, novovjekovnih kartografskih izvora i materijalnih tragova na terenu, definirati funkcionalnu shemu tradicijske ekonomije i životnih obrazaca Lovranštine

u predindustrijskom novovjekovnom razdoblju. Ističe da je Lovranština vrijedan objekt za detaljno istraživanje cirkulacije lokalne ekonomije jer predstavlja problematiku odnosa grada, njegova ruralnoga područja i prirodnoga okoliša. Vođen mišlju iz uvodnoga dijela rada kako se svaki grad ili kraj, postavljen u središte pozornosti, ukazuje kao vrlo složen organizam, autor zaključuje da tradicijska ljudska zajednica Lovranštine uistinu oslikava organizam koji je duboko ukorijenjen u okolišu.

U radu „Prilog očuvanju i valorizaciji lovranskog guca u turističkoj ponudi Lovrana“ (37-58) Elena Rudan i Ana Montan na primjeru vrste lovranske brodice problematiziraju očuvanje i valorizaciju maritimne kulture sjevernoga Jadrana u kontekstu stvaranja prepoznatljivoga i inovativnoga turističkog proizvoda integriranoga u ponudu primorske destinacije. U uvodu napominju kako je na prostoru primorske Hrvatske u posljednje vrijeme upravo maritimna baština kao vrlo važan element povijesnoga kontinuiteta prepoznata značajnim resursom, koji se mora na odgovarajući način istražiti, zaštititi i interpretirati, ali se pri sagledavanju kompleksnosti maritimne baštine uočavaju problemi oko istovremenoga ostvarivanja zaštite i interpretacije. Smatraju kako je u cilju očuvanja, ali i turističke valorizacije te vrste baštine, potrebno poticati djelovanje lokalnih poduzetnika koji će svoja znanja i umijeća moći na prikladan način predstaviti, s tim da se ne umanjuje vrijednost koju baština ima za lokalnu zajednicu i njezin identitet. Autorice smatraju kako dosadašnje aktivnosti vezane za lovranski guc predstavljaju početak rada na očuvanju i promociji lokalne pomorske tradicije te njezinoj popularizaciji na lokalnoj i regionalnoj razini. Međutim, naglašavaju kako je potrebno provesti daljnja istraživanja u smjeru ispitivanja stavova turista i upravljanja destinacijom kako bi se mogle donijeti ispravne strategije u stvaranju inovativne turističke ponude na temeljima lovranske baštine.

Nastavljajući višegodišnje istraživanje arhivskoga fonda „Javni bilježnici Rijeke i okolice“ u Državnom arhivu u Rijeci, Robert Doričić i Ivana Eterović su u radu „Teštamenti lovranskog notarijata – pogled u svakodnevicu Lovranštine druge polovice 18. stoljeća“ (59-72) predstavili dio pokretne imovine koja se navodila u oporukama pisanim talijanskim jezikom od 1756. do 1796. Na temelju opisa pokućstva, odjeće, nakita i drugih pokretnina autori su predstavili fragmente svakodnevica stanovnika Lovrana i njegove okolice toga razdoblja. Pokretnine su podijelili na pokućstvo, oruđe i zanate,

žensku i mušku odjeću i obuću te nakit. Novac, odnosno njegovo izravno darivanje nije bilo uključeno kao pokretna imovina s obzirom na to da nije bilo precizirano u koju će svrhu biti potrošen. Zbog nedostatka druge arhivske građe, oporuke ostaju glavno uporište u istraživanju povijesti lovranske svakodnevice.

Četvrti je rad „Stanovništvo zapadnog dijela lovranske gradske jezgre u XIX. stoljeću“ (73-129) Roberta Žigulića i Sanje Biloš Žigulić, koji prikazuje životnu svakodnevicu stanovništva zapadnoga dijela lovranskoga starog grada tijekom 19. stoljeća. Autori su već objavili slične radove na temu stanovništva istočnoga i južnoga dijela lovranske gradske jezgre u 19. st., stoga je ovaj rad još jedan korak naprijed prema obuhvaćanju cjelokupnoga mozaika lovranske svakodnevnice u 19. stoljeću. Pored novih saznanja o bogatim obiteljima, ovaj rad pridonosi istraživanju lokalne zavičajne povijesti osvjetljavajući i sudbine manje poznatih pojedinaca i obitelji koji su živjeli u Lovranu.

U radu „Lovran od 1880. do 1914. godine u starim slovenskim novinama: *Edinost, Slovenec, Slovenski narod* i *Soča*“ (131-162) Barbara Riman na temelju stare slovenske novinske periodike nastoji uočiti u kojem se kontekstu spominje i s kojim događajima u razmatranom razdoblju povezuje Lovran. Zbog povezanosti hrvatskih i slovenskih krajeva pod Austro-Ugarskom i potrebe eventualnih čitatelja slovenskoga tiska u hrvatskim krajevima, ali i obavještavanja slovenskoga stanovništva o prilikama u hrvatskim krajevima, u slovenskim su novinama objavljivani i tekstovi koji govore o tim područjima. Autorica je izdvojila slovenske novine *Edinost, Slovenec, Slovenski narod* i *Soča*, a vrijeme između 1880. i 1914. uzeto je u obzir jer se smatra da je tada Opatija, a s njom i Lovran, doživjela vrhunac razvoja. Sadržajno je poredala novinske tekstove na one o politici i političkim prilikama u Lovranu i okolici, o događajima u Lovranu i okolici te putopise i oglase. Premda sami podaci dobiveni iz novina nisu dovoljni da bi se kvalitetno rekonstruirao povijesni događaj ili razdoblje, napominje da mogu pomoći u stvaranju mozaika ljudskih priča i njihova približavanja suvremenom čovjeku.

Igor Eterović je u radu „Prilog istraživanju toponimije Lovranščine: mikrotoponimija Lovranske Drage i Visočā“ (163-216) istražio toponimiju na području sela Lovranska Draga i Visočā. Osnovni je korpus rada dobio iz popisa katastarskih čestica za katastarsku općinu Tuliševica, a nado-

punjen je podacima dobivenim od informatora te iz literature i arhivskih izvora. Autor je sve toponime popisao abecednim redom i obradio zasebnim natuknicama. Prikupljene je toponime analizirao dotaknuvši se tri razine: geografske – svi su toponimi ubicirani te je pri njihovu opisu prvenstveno uzeta u obzir njihova smještenost u reljefu i eventualna ovisnost određenja o vrsti i naravi zemljišta koje imenuju; povijesne – daje se osvrt na spomen pojedinih toponima u primarnim arhivskim izvorima (oporukama) i jezične – za neke je toponime u primarnim arhivskim izvorima ponuđeno kratko objašnjenje, posebice za one oblikovane u lokalnom idiomu, a svi su akcentuirani. Ovim je radom autor dao novi prilog dosad vrlo slabo istraženj toponimiji Lovranštine.

Grga Frangeš i Branko Đaković predstavili su rezultate studije „Konzervatorska studija naselja Lovranska Draga“ (217-233) i ponudili razmatranja o potencijalima za održivi razvoj toga naselja. Studija sadrži analizu povijesnoga razvoja naselja i njegovih krajobraznih odlika te daje pregled, ocjenu stanja, valorizaciju i smjernice uređenja njegove arhitektonske baštine. U njoj su iz perspektive zaštite kulturne baštine ponuđene smjernice revitalizacije i očuvanja cjeline naselja, kao i pojedinih objekata. Predstavljena je s ciljem da se publiciraju prikupljena saznanja o nastanku, povijesti, arhitekturalnom i rurističkom razvoju naselja te zaključci o njegovim razvojnim perspektivama. Autori su se dotaknuli prošlosti Lovranske Drage u povijesnim izvorima, povijesnoga razvoja naselja, njegovih strukturalnih i krajobraznih odlika, arhitekturalnih osobitosti te problema. U zaključku naglašavaju da Lovranska Draga već posjeduje sve infrastrukturne sastojke toga razvojnog recepta – kvalitetnu i nedavno proširenu prometnicu, vodovod i raspoloživost modernih komunikacijskih tehnologija, ali ostaje velika odgovornost u promicanju njegovih najvažnijih komponenti: kulturne jedinstvenosti te krajobrazne i okolišne kvalitete naselja.

U radu „Konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnim slikama u crkvi Sv. Jurja u Lovranu“ (235-247) Kristina Krulić donosi sažet prikaz svih dosadašnjih konzervatorsko-restauratorskih radova izvedenih na ciklusu zidnih slika u crkvi sv. Jurja u Lovranu od sredine prošloga stoljeća do danas. Zidne slike, otkrivene sredinom 20., a datirane u drugu polovicu 15. st., velik su prinos opusu kasnogotičkoga slikarstva na kvarnerskom i istarskom prostoru. Autorica smatra da su, zahvaljujući dosadašnjim radovima i stručnim raspravama, stvorene smjernice i preduvjeti za nastavak

radova na zidnim slikama, kao i za uređenje cijeloga svetišta crkve. Nastavak konzervatorsko-restauratorskih radova, zaključuje, od velike je važnosti za očuvanje, prezentaciju te valorizaciju i interpretaciju toga jedinstvenog primjera kasnogotičkoga zidnog slikarstva u Hrvatskoj.

Druga cjelina, „Osvrti, prikazi i izvješća“ (249–302), sadrži 14 različitih priloga, a na kraju stoje „Upute autorima“ (303–309).

Četvrta knjiga *Zbornika Lovranščine* obuhvaća različite teme bogate lovranske prošlosti i svojom interdisciplinarnošću predstavlja jedan od primjera kako na najbolji način pridonijeti proučavanju jedne prostorne cjeline s ciljem boljega i potpunijega razumijevanja njezina povijesnog razvoja.

Nikša Minić

(Anti)fašizam u prošlosti i sadašnjosti, zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanoga u Puli 3. listopada 2014., gl. ur. Milan Radošević, Pula: Udruga antifašističkih boraca i antifašista Grada Pule – Associazione dei combattenti antifascisti e degli antifascisti della Città di Pola / Istarsko povijesno društvo – Società storica istriana, 2015., 162 str.

U današnje vrijeme snažnoga uspona povijesnoga revizionizma desne političke opcije, gotovo svakodnevne pojave govora mržnje u javnosti te ekstremnih izjava ili povika pojedinaca ili skupina pojedinaca na rubu (naci) fašizma te čestih javnih političkih svađa, pojednostavljeno rečeno, na relaciji partizani – ustaše, ovakav je zbornik radova značajan prinos historiografiji, napose pri razrješavanju pojmova fašizam i antifašizam te problema koji se oko njih pojavljuju od njihove pojave do današnjih dana. Zbornik je nastao kao rezultat znanstvenoga skupa *(Anti)fašizam u prošlosti i sadašnjosti* održanoga u Puli 3. listopada 2014. i pod organizacijskom paskom glavnoga urednika Milana Radoševića, a u suradnji Udruge antifašističkih boraca i antifašista Grada Pule i Istarskoga povijesnog društva, suizdavača ovoga izdanja. Sadrži sedam radova istarskih i riječkih znanstvenika koji su kroz prizmu povijesti, filozofije i lingvistike podastrli modele za razumijevanje (neo)fašizma i antifašizma te tako pridonijeli istraživanjima „neugodne pojave“ fašizma, koja je na svjetsku scenu stupila netom nakon Prvog svjetskog rata i u raznim se oblicima provlači kao kuga sve do današnjih dana.